

8 เส้นทางสู่ความสุข

ค้นหาตัวตนผ่านศิลปะงานต่อผ้า

เรื่องโดย วันดี สันติวุฒิเมธี

29 พ.ย. 2017

ถ้าใครเคยลองนำเศษผ้าเล็กๆ หลายชิ้น รูปร่างและขนาดแตกต่างกันมาเย็บต่อกันไปเรื่อยๆ ตอนแรกเราอาจนึกไม่ออกว่าสุดท้ายผ้าเล็กๆ ทั้งหมดจะกลายเป็นภาพอะไร หรือ ถ้าใครลองนำชิ้นผ้าขนาดสี่เหลี่ยมจัตุรัสเท่ากันหมดมาต่อกันให้เป็นผ้าห่มผืนใหญ่ เราก็จะพบว่าเศษผ้าชิ้นเล็กๆ เหล่านั้นได้กลายเป็นลวดลายใหม่บนผ้าห่มผืนใหญ่ให้เราหม่นนอนอย่างน่าอัศจรรย์ นี่คือเสน่ห์ของงานต่อผ้าที่ใครได้ลองสัมผัสแล้วจะรู้สึกสนุก ตื่นเต้น ตอนที่เห็นชิ้นผ้าเล็กๆ เรียงรายต่อกันเพื่อสร้างจินตนาการไม่รู้จบ บางคนอาจนำเศษเสื้อผ้าของคนในครอบครัวที่ไม่ได้ใส่แล้วมาต่อกันจนเป็นกระเป๋า ของแต่งบ้าน หรือข้าวของเครื่องใช้ต่าง ๆ เศษผ้าเหล่านั้นก็เหมือนถูกชุบชีวิตขึ้นมาใหม่และมีคุณค่าใหม่สำหรับทุกคนในครอบครัว

งานต่อผ้าจึงเป็นศิลปะแขนงหนึ่งที่น่ามาความสนใจมาให้ทั้งผู้ลงมือเย็บผ้าและผู้คนรอบข้าง รวมทั้งยังทำให้หลายคนได้ค้นพบตัวตนของตนเองผ่านเศษผ้าผืนเล็กๆ ด้วยเช่นกัน

ตัวตนบนผืนผ้า

ธิดาวรรณ วิวัฒน์คุณูปการ หรือ “ครูตุ้” นับเป็นคนหนึ่งที่หลงรักศิลปะงานต่อผ้าและใฝ่ฝันอยากมีอาชีพเป็นครูสอนเย็บผ้าอยู่สักๆ ในใจมานาน แต่ด้วยความคาดหวังของครอบครัวทำให้เธอต้องทำงานเป็นอาจารย์คณะทันตแพทย์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่มาตลอด 20 ปีโดยแอบเก็บซ่อนความฝันเล็กๆ ในใจเอาไว้และหาเวลาเย็บผ้าเป็นงานอดิเรกเพื่อต่อเติมความสุขให้ตนเองเท่าที่พอจะมีเวลาเหลือจากงานประจำ หมอพันผู้หลงรักงานเย็บผ้ามายาวนานเปิดใจให้ฟังว่า

“ตั้งแต่เด็กจนโตเราเรียนหนังสือไปตามความคาดหวังของคนในครอบครัว เนื่องจากมีพ่อเป็นหมอและแม่เป็นพยาบาลเลยโตมาใน ร้วโรงพยาบาล และสอบเข้าเรียนเป็นหมอพื้น เพราะเป็นอาชีพที่ผู้ใหญ่มองว่ามันคง แต่ลึกๆ ในใจแล้วไม่เคยอยากเป็นหมอ เพราะชอบทำงานศิลปะประดิษฐ์มาตั้งแต่เรียนประถม พอถึงมัธยมก็เริ่มลองเอาทางเกนยีนส์ตัวเก่ามาเย็บเป็นกระเป๋าใส่ของ (ถุงผ้าสีเขียวในภาพถ่ายด้านบน) หลังจากเรียนจบทำงานเป็นหมอพื้น ถ้ามีเวลาว่างเมื่อไหร่ก็หาโอกาสไปเข้าคอร์สเรียนเย็บผ้าและทำเป็นงานอดิเรก

“ตั้งแต่เล็กจนโตเป็นคนไม่กล้าแสดงความเป็นตัวเองออกมา เป็นเด็กติดตามผู้ใหญ่ต้องการ เป็นอาจารย์ที่ดีตามแบบแผน ทำงานไปตามหน้าที่ แต่รู้สึกว่าการทำอะไรๆ ยังไม่มีความสุข แค่ทำไปตามหน้าที่เท่านั้นเอง”

หมอพื้นผู้ชอบจับเข็มเย็บผ้าย้อนทบทวนความทรงจำตอนได้ค้นพบ “สี” ของตนเองครั้งแรกให้ฟังว่า

ตอนไปเรียนต่อปริญญาโทที่อังกฤษมีโอกาสลงเรียนวาดรูปสีน้ำมัน ได้เจอครูคนแรกที่มองเห็นสิ่งที่ซ่อนอยู่ในตัวเรา ครูบอกว่า ‘เธอรู้ไหม เธอมีสีเป็นของตัวเองนะ’ เราก็สงสัยว่าจริงหรือ หลังจากได้เจอครูคนนี้ก็ทำให้เราเกิดความมั่นใจในตัวเองมากขึ้น พอกลับมาเมืองไทยก็มาวาดรูปสีน้ำมันต่อ แต่วาดไปเรื่อยๆ แล้วไม่รู้จะเอาภาพวาดไปทำอะไร พอน้องสาวชวนไปเรียนต่อผ้าครั้งแรก ได้ทำกระเป๋าชิ้นเล็กๆ ก็เริ่มตกหลุมรักงานต่อผ้าตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

ตลอดเวลาที่ยี่สิบปีของการเป็นอาจารย์ทันตแพทย์ แม้ว่าเธอจะทำหน้าที่ได้ไม่ขาดตกบกพร่อง แต่เมื่อสิ่งนั้นไม่ได้มาจากเสียงเรียกร้องของหัวใจอย่างแท้จริง ไฟในการทำงานจึงมอดลงเรื่อยๆ ในทางตรงกันข้าม ทุกครั้งที่ได้จับเข็มเย็บผ้า หัวใจกลับพองโตอย่างมีความสุข จนกระทั่งพอได้ยีนส์ตัวมีการเปิดหลักสูตรการสอนเย็บผ้าที่กรุงเทพฯ ถ้าเรียนจบแล้วจะได้ใบประกาศจากญี่ปุ่น เธอจึงตัดสินใจสมัครเรียนหลักสูตรนี้เพื่อปูเส้นทางฝันอาชีพ “ตามหน้าที่” สู่อาชีพ “ตามหัวใจ” ที่รอคอยมานานกว่าครึ่งชีวิต และได้ค้นพบ “สีของตัวเอง” ในที่สุด

“เมื่อก่อนไม่เคยรู้เลยว่า สีของตัวเองคือสีไหน แต่ทุกครั้งที่เราเลือกผ้าก็จะออกมาเป็นโทนสีนี้ จนคนอื่นดูปุ๊บรู้ว่า นี่คือ ‘สีของเรา’ ตอนหลังเริ่มสังเกตว่า งานต่อผ้าของเราทุกชิ้นจะมีโทนสีเหล่านี้อยู่ด้วย คือ สีโทนร้อนและโทนเย็นผสมกัน ออกแนวสีหม่นๆ ไม่ได้ชอบสีด้านใดด้านหนึ่งแบบชัดเจน แต่จะมีสองมุมที่ตัดกันแบบอยู่ด้วยกันได้”

สิ่งที่ได้ค้นพบตนเองหลังจากทำงานต่อผ้ามากขึ้นเรื่อยๆ คือ นิสัยบางอย่างที่ไม่เคยกล้าแสดงออกกับใคร แต่กล้าแสดงออกมาบนผืนผ้าอย่างชัดเจน

“เราเริ่มค้นพบนิสัยที่ชอบอยู่ลึก ๆ ในตัวเองว่า เราเป็นคนเอาแต่ใจ ตื้อมากทีเดียว ไม่ค่อยยอมใช้สีที่ไม่ชอบ และจะอึดอัดมากถ้าถูกครุบังคับให้ทำงานหวานๆ เย็นสบาย เพราะมันไม่ใช่สีของเรา ทำไปแล้วจะรู้สึกเหมือนยังไม่อิม รู้สึกยังไม่พอใจผลงานชิ้นนั้น”

หลังจากเลือกผ้าตาม “สีของตนเอง” จนพอใจแล้ว เมื่อต้องลงมือจับเข็มเย็บผ้า เธอก็ได้บทเรียนใหม่ของชีวิตให้เรียนรู้เพิ่มเติมตามมาเช่นกัน

สิ่งที่เห็นมีสองด้าน เวลาทำงานผ้าจะรู้สึกเหมือนกับเราหลุดโลกไปเลย คิดถึงแต่ฝีเข็ม ไม่ได้คิดเรื่องอื่น แต่ในบางจังหวะจะเห็นความใจร้อนของตนเอง เพราะตื่นเต้นอยากเห็นผลงานเสร็จไวๆ ปรากฏว่าพอรีบเมื่อไหร่งานจะเกิดความผิดพลาดได้ง่าย ตอนแรก ๆ เราไม่ยอมเลาะ ผืนทำต่อไปจนเสร็จ เพราะอยากเห็นปลายทางไว ๆ โดยไม่สนใจความสุขระหว่างทาง ผลงานจึงออกมาไม่ดี ตอนหลังเริ่มฝึกตัวเองใหม่ ถ้าทำผิดต้องรีบเลาะออก พยายามรับว่า เราทำผิดได้นะ ถ้าผิดปุ๊บต้องรีบแก้ไข ผลงานก็สวยมากขึ้นตามมา หลังจากเย็บผ้าสักพัก เราเริ่มพบว่า ความสุขระหว่างทางสำคัญกว่าปลายทาง จึงพยายามฝึกตัวเองให้ใจเย็นลง อาจกล่าวได้ว่า ความสุขจากการทำงานศิลปะต่อผ้าของแต่ละคนไม่เหมือนกัน บางคนมีความสุขตอนเลือกผ้า บางคนมีความสุขตอนลงมือเย็บ บางคนมีความสุขตอนนำผ้ามาเย็บต่อกันเสร็จเป็นผืนใหญ่ได้เห็นผลงานเสร็จสมบูรณ์ เมื่อความสุขของแต่ละคนแตกต่างกัน งานต่อผ้าจึงเป็นงานที่ทุกคนเลือกความสุขได้หลากหลายเส้นทาง

“เรามีความสุขที่สุดตอนเลือกผ้ากับตอนที่เสร็จออกมาแล้วสีมันเรียงกัน แล้วก็ชอบใช้ผ้าที่มีพื้นผิวแตกต่างกัน เวลาเอามารวมกันแล้วมีความสุขมาก เราจะมีผ้าหนึ่งชิ้นหลักเป็น ‘นางเอก’ แล้วก็ค่อยหาผ้าชิ้นอื่นมาประกอบเพื่อให้ผ้าชิ้นหลักของเรามีที่อยู่”

ยี่งนานวัน วิชาวรรณก็เริ่มได้ยินเสียงหัวใจตนเองที่สะท้อนออกมาบนผืนผ้าชัดเจนมากขึ้นเรื่อย ๆ

การทำงานต่อผ้าเหมือนได้หยุดฟังเสียงตนเอง เพราะผ้าสามารถสื่อความหมายแทนตัวเรา เป็นพื้นที่เดียวที่ทำให้เรากล้าแสดงอารมณ์ที่แท้จริงออกมา และไม่มีใครกล้ามายุ่งหรือห้ามไม่ให้เราใช้ผ้าสีไหน งานต่อผ้าทุกผืนจึงมีคุณค่ามากสำหรับเรา เมื่อถามถึงผลงานต่อผ้าที่ภาคภูมิใจมากที่สุด หมอพื้นผู้หลงรักงานเย็บผ้าจึงหยิบผ้าผืนใหญ่ขนาดความสูงหนึ่งเมตรมาให้ชม ผลงานชิ้นนี้ถูกส่งประกวดในหัวข้อ “Green” สะท้อนเรื่องราวของมนุษย์โลกที่ทิ้งขยะเกลื่อนกลาด ด้านบนมีนางฟ้าโปรยเวทมนตร์สีเขียวให้มนุษย์โลก ด้านล่างนำเศษผ้าสีหม่นขึ้นเล็กชิ้นน้อยมาต่อกันจนเหมือนกองขยะ แม้ผลงานจะไม่ได้รางวัลใดๆ แต่เธอก็มีความสุขที่ได้ใช้จินตนาการสร้างสรรค์ผลงานชิ้นนี้ออกมา เพราะความสุขไม่ใช่ความสำเร็จที่รออยู่ปลายทาง ทว่าอยู่ระหว่างทางที่ได้ก้าวเดินไปด้วยกันบนผืนผ้าต่างหากเล่า

จิตอาวรรณสรุพมันต์เสน่ห์ของงานต่อผ้าที่เธอหลงรักมานานว่า

เสน่ห์ของงานต่อผ้าคือการร้อยเรียงจินตนาการออกมาเป็นเรื่องราวต่าง ๆ อีกเรื่องหนึ่ง เป็นเพื่อนร่วมทางที่ค่อยๆ เดินและเรียนรู้ไปด้วยกัน จากเศษผ้าชิ้นเล็กเมื่อนำมาเย็บต่อกันก็จะเริ่มมีความหมายมากขึ้นเรื่อยๆ จนกลายเป็นลวดลายใหม่บนผ้าผืนใหญ่ในที่สุด

ความสุขในโลกใบเล็ก

ภวัญญา แก้วนันตา หรือ ใครๆ ชอบเรียกว่า “ป้าหนู” วัย 55 ปี เป็นอีกคนหนึ่งที่หลงรักงานผ้าหลากหลายรูปแบบ แม้ว่าทุกวันนี้จะต้องทำงานเจ็ดวันกับหน้าที่ครูสองแบบ คือ วันอังคารถึงวันศุกร์เป็นครูโรงเรียนมัธยม ส่วนวันศุกร์ถึงวันจันทร์เป็นครูสอนเย็บผ้าที่บ้าน แต่ป้าหนูผู้หลงรักงานต่อผ้ามานานกว่ายี่สิบปีก็ยังมีรอยยิ้มอ่อนโยนให้ทุกคนที่ได้พบเสมอ

ป้าหนูเล่าว่า เริ่มค้นพบตนเองว่าชอบงานศิลปะประดิษฐ์มาตั้งแต่เด็ก แต่เพิ่งได้มีโอกาสเรียนเย็บผ้าเป็นเรื่องเป็นราวตั้งแต่ปี 40 หรือยี่สิบปีที่ผ่านๆมา บรรยากาศในห้องเรียนเย็บผ้าที่ได้สัมผัสครั้งแรกทำให้ป้าหนูรู้สึกว่าเป็นโลกใบใหม่ที่ทำให้เริ่มได้ฟังเสียงหัวใจของตนเองชัดเจนมากขึ้น รวมทั้งได้เจอกับ “เพื่อนแท้” ที่หลงรักงานผ้าเหมือนกัน

“ตอนไปเรียนครั้งแรก แม้ว่าในห้องเรียนจะมีคนเยอะมากกว่าสิบคน แต่ทุกคนก็สามารถจดจ่อกับงานตนเองอย่างมีความสุข เพื่อนที่ได้จากวงการผ้าเป็นเพื่อนที่คุยแล้วสบายใจเพราะไม่ยุ่งเรื่องส่วนตัวกันและกัน ไม่มีแบ่งรวยจน มีแต่ความชอบที่เหมือนกัน บรรยากาศอบอุ่นมาก เพื่อนที่ได้รู้จักกันเมื่อยี่สิบปีก่อนก็ยังคบกันมาจนถึงวันนี้”

ก่อนหน้านี้ป้าหนูมักเป็นโรคเครียดจากภาระหน้าที่สอนหนังสือที่โรงเรียน แต่หลังจากได้ทำงานเย็บผ้าแล้ว ปัญหาดังกล่าวก็ลดลงจนเหลือแต่ความสุขเมื่อได้ลงมือจับเข็มเย็บผ้า

เมื่อก่อนเป็นคนซีโมโท การเย็บผ้าทำให้ได้จดจ่อกับงานที่ทำ งานจะสวยหรือไม่สวย เราก็ภูมิใจในงานของเรา ได้สมาธิ ผ่อนคลาย สังเกตตัวเองจากที่เคยป่วย ปวดหัว ความดัน หลังจากเย็บผ้า สุขภาพจิตดีขึ้นมาก การได้จดจ่อกับสิ่งใดสิ่งหนึ่งทำให้เราไม่ฟุ้งซ่าน สัมปัญหา มีสติ จิตใจแข็งแรงขึ้น ไม่ว่าจะเจอปัญหาอะไรเราก็ผ่านไปได้ ถึงแม้สุขภาพกายจะไม่ดี เป็นทั้งเบาหวานและความดัน แต่เราไม่เคยเป็นทุกข์กับโรคเลย งานทุกชิ้นที่ออกมาเหมือนเป็นของขวัญให้ตัวเอง มันดีงามต่อใจ งานเย็บผ้าทำให้เราเป็นคนมีมูตุดาจิต ยินดีในสิ่งที่คนอื่นได้ดี ไม่อิจฉากัน เพราะงานของแต่ละคนมีความสวยงามในตนเอง

ป้าหนูสรุปบทเรียนชีวิตจากผืนผ้าให้ฟังว่า

“การทำงานต่อผ้าหนึ่งชิ้นหนึ่งก็เหมือนกับการเอาชนะตัวเอง ถึงแม้เป็นงานชิ้นเล็กๆ แต่เราจะรู้สึกภูมิใจทุกครั้งที่สามารถทำได้ อย่างที่ตั้งใจไว้ ตอนเลือกผ้าจะใช้เวลานานที่สุด บางครั้งเหมือนไม่พอใจในสิ่งที่ตัวเองมี ทำให้เราต้องมีผ้าเพิ่มขึ้นอีก แต่เมื่อถึง ณ จุดหนึ่ง เราต้องรู้จักห้ามใจตัวเองและพอใจในสิ่งที่มียู่”

จากประสบการณ์เป็นครูสอนเย็บผ้ามานานสิบปี ป้าหนูพบว่าสิ่งที่เป็นอันตรายสำหรับมือใหม่ที่เพิ่งเข้าวงการงานต่อผ้าคือการซื้อผ้าสะสมไว้มากมายเพราะยังไม่รู้จัก ‘สีของตัวเอง’

“คนที่ทำงานต่อผ้าช่วงแรกจะยังไม่รู้จักแนวผ้าที่ตัวเองชอบ เลยซื้อผ้าไปเรื่อยๆ เห็นอะไรก็อยากได้ ซึ่งเป็นสิ่งอันตรายสำหรับผู้เข้าวงการใหม่ๆ เพราะถ้าเราซื้อทุกอย่างโดยไม่จำกัดวงเงินไว้ อาจกระทบกับเงินค่าใช้จ่ายที่จำเป็นของครอบครัว บางคนมีกำลังซื้อเยอะ เราจะไปว่าเขาฟุ่มเฟือยก็ไม่ได้ เพราะเป็นความสุขของเขา จุดพอใจของแต่ละคนไม่เหมือนกัน อย่าทำให้ตัวเองเดือดร้อนก็พอ”

นอกจากนี้ป้าหนูยังมีคำแนะนำสำหรับคนที่สนใจทำงานต่อผ้าหรืองานเย็บผ้าแฮนด์เมดว่า ถ้าใครต้องการเข้าวงการนี้เพื่อทำงานเป็นอาชีพ โดยไม่มีรายได้จากงานประจำรองรับในช่วงแรก ๆ อาจมีความเสี่ยงสูง เพราะศิลปะการต่อผ้าต้องอาศัยเวลาในการพัฒนาทักษะและการค้นหาเอกลักษณ์ของตนเองในการสร้างสรรค์ผลงานให้แตกต่างจากผู้อื่น

หลายคนทิ้งวงการผ้าไปด้วยเหตุผล หนึ่ง หากจุดยืนของตนเองไม่เจอ สอง พอหาตนเองเจอแล้วโดนคนอื่นก๊อปปี้งานก็เริ่มเบื่อทิ้งงานผ้าไปเลย ถ้าเราอยากอยู่รอดบนเส้นทางนี้ต้องอดทน และต้องยืนอยู่ในสิ่งที่เราชอบ แต่ละคนมีจุดยืนที่ตัวเองมีความสุข ซึ่งไม่จำเป็นต้องเหมือนกัน เพราะชีวิตแต่ละคนไม่เหมือนกัน

เมื่อถามถึงผลงานกระเป่าต่อผ้าที่ภาคภูมิใจมากที่สุด ป้าหนูเลือกหยิบกระเป่าต่อผ้า 300 กว่าชิ้น ซึ่งเรียนจากครุฑวิทยาลัยในวังภูทองของสมเด็จพระเทพฯ มาให้ดู

“เหตุผลที่ใ้ครูให้ต่อผ้าตั้งสามร้อยชิ้น เพราะครูอยากให้แม่บ้านที่มีเศษผ้าอยู่แล้วมาสร้างสรรค์ให้เกิดผลงานชิ้นใหม่ แล้วสอนให้ใช้ของอย่างประหยัด ไม่อยากให้มองว่า เศษผ้าผืนเล็กๆ สี่เหลี่ยมธรรมดาคือขยะ เพราะการต่อผ้าชิ้นเล็กๆ ทำให้เกิดงานชิ้นใหญ่ๆ ได้ สมเด็จพระเทพฯ จะเน้นกับครูว่า ทุกอย่างต้องประหยัด”

ป้าหนูสรุปบทเรียนที่ได้รับจากการทำงานต่อผ้าชิ้นเล็กกว่า ทุกคนต้องมีความมุ่งมั่นอดทนจนกว่าจะเห็นผลงานผ้าชิ้นเล็กประกอบเป็นผ้าผืนใหญ่ และนำไปต่อยอดเป็นกระเป่าถือหรือของใช้ในชีวิตประจำวัน

เราต้องมีความอดทน อย่าทำงานพอให้เสร็จ งานต่อผ้าถ้าทำลวกๆ แล้วจะเสียโยงกันไปหมดเลยทั้งผืน แม้แต่การตัดกระดาษทุกชิ้นต้องตัดให้เท่ากันทุกด้าน ถ้าไม่เท่ากัน มุมแต่ละมุมก็จะไม่เท่ากันด้วย มันเหมือนเป็นปรัชญาชีวิตว่า ทำอะไรก็ต้องทำตั้งใจ ถ้ามัวเกิดข้อผิดพลาดได้ไหม ก็เหมือนกับชีวิตเราผิดพลาดได้ ถ้าพลาดแล้วก็หาทางแก้ไขให้ดีที่สุด

จากประสบการณ์สอนเย็บผ้ามานานนับสิบปี ป้าหนูได้เห็นทั้งคนที่เรียนแล้วท้อใจ หันหลังให้กับการเย็บผ้าไปเลย และคนที่เรียนแล้วไปต่อ เพราะแต่ละคนมีความตั้งใจที่จะไปให้ถึงเป้าหมายแตกต่างกัน

“คนที่ทำงานต่อผ้าแล้วท้อ ไม่อยากไปต่อก็มี เพราะเขาไม่ได้อยากทำจริงๆ ยกตัวอย่างกระเป่าใบนี้ ต่อผ้า 300 ชิ้น บางคนอยากทำเป็นใบแรก เราจึงแนะนำว่า การเริ่มทำอะไรต้องเริ่มจากเล็กๆ ก่อน การเริ่มจากชิ้นยากแล้วทำไม่สำเร็จจะส่งผลเสียกว่าการทำชิ้นง่ายแล้วสำเร็จ เพราะถ้าทำใบเล็กๆ เสร็จ เขาจะรู้สึกว่ามันง่าย แล้วก็มีชิ้นที่สองสามต่อไป มันก็เหมือนกับชีวิตคนเรา เวลาเห็นคนที่ประสบความสำเร็จก็อยากประสบความสำเร็จบ้าง โดยที่ไม่รู้หรือกว่า กว่าเราจะทำกระเป่าต่อผ้า 300 ชิ้นใบนี้สำเร็จ เราผ่านการเย็บผ้ามาแล้วสิบห้าปี”

ป้าหนูกล่าวถึงท้ายถึงความสุขของคนทำงานต่อผ้าว่า

งานต่อผ้าเป็นความสุขที่หาได้ไม่ยาก และเป็นความสุขที่คุณเลือกได้หลายระดับ ให้เป็นของขวัญตนเองและคนที่เรารัก หรือจะขายก็ได้ ถ้ามันเริ่มต้นจากความสุข ความรัก คุณก็จะทำสิ่งนั้นด้วยความสุข การทำงานเย็บผ้าทำให้เราได้รู้จักตนเองมากขึ้น ทั้งในแง่ดีและไม่ดี รู้สึกว่าใจเย็นลง ถึงงานเราจะไม่ได้เป็นมาตรฐานในสถาบันใด แต่เราทำแล้วสุขใจก็พอ กำไรของเราคือความสุขของการเย็บผ้าและการได้เพื่อน